

EKONOMSKO U DJELU MARKA LAURA RUIĆA

Šime PERIČIĆ
Sukošan (Zadar)

UDK 338:929 M. L. Ruić
Stručni rad

Primljeno: 13. XII. 2006.

Gradski bilježnik i obnašatelj nekih dužnosti u Pagu, njegov povjesničar M. L. Ruić, nije, naravno, mogao mimoći ni ekonomska kretanja u gradu i na otoku. Već opći uvid u njegove sačuvane rukopise pruža određene pokazatelje dotadašnjeg razvitka gospodarstva na otoku, u prvom redu njegova upravnog središta. Upravo njegove vijesti glede zemljoradnje, stočarstva, ribarstva i proizvodnje odnosno prodaje soli predmetom su autorova zanimanja u ovom radu, stoga što pružaju dopunu dosadašnjim saznanjima o razvoju ovdašnjeg gospodarstva kroz stoljeća.

Ključne riječi: otok Pag, grad Pag, poljodjelstvo, solarstvo, ribarstvo, trgovina.

Kada je autor zamoljen reći nešto glede ekonomskog u djelu Marka Laura Ruića (1736.–1808.), paškog povjesničara, čija su djela ostala u rukopisu, pomislio je da se on nije zanimao tim problemom, tim prije što je svoje zanimanje uglavnom usmjeravao na političku i crkvenu prošlost grada i otoka, a tek manjim dijelom ovdašnjeg demografskog kretanja. O tome trebaju svoje mišljenje izreći znanstvenici primjerenih struka. Međutim, već opći uvid u njegova rukopisna djela opovrgnuo je prvotnu pomisao. Dakako, na radost autora ovog uratka. Istina, njega je doista u prvom redu vodila misao o pisanju političko-crkvene povijesti Paga, ali, da bi pojasnio neke političke i ine događaje, morao je u izvorima posegnuti za pokazateljima iz gospodarskog života otoka. A upravo to je ono što zaokuplja autorovu znatiželju, pa će on ovdje podastrijeti kod Ruića pronađene podatke takve naravi. One će biti svrstane prema grani gospodarstva, konkretno, neke vijesti o pučanstvu, poljodjelstvu, te proizvodnji i prodaji soli. A tim prije što su dosad samo neki povjesničari posezali za Ruićevim djelima kao izvorom za povijest ovoga otoka.¹

---

¹ Primjerice: Mate SUIĆ, *Pag*, Zadar, 1953.; Nikola ČOLAK, *Proizvodnja i pomorska trgovina paškom solju do pada Paga pod mletačku vlast g. 1409.*, *Pomorski zbornik*, 1, Zadar, 1963.; Mi smo pak konzultirali sljedeća Ruićeva djela: *Povijesni arhiv u Zadru (PAZd)*, Rukopis br. 43, *Blasone geneologico di tutte le famiglie Nobili della Città di Pago*; Rukopis br. 34, *Osservazioni storiche sopra l'antico stato civile et ecclesiastico della città et isola di Pago ò sia dell'antica Kessa*; Rukopis br. 31, *Legum, Statutorum*,

I.

Prije svega evo nekoliko Ruićevih vijesti glede pučanstva otoka. Naime, on navodi da je u ratovima XI. i XII. stoljeća otok gotovo raspučen, što je, žali se, negativno utjecalo na prihode ninskih biskupa, plemstva i drugih posjednika zemalja i solana na otoku.² Istina, u doba mira tamošnje pučanstvo se množilo, ali nikad željenom, potrebnom dinamikom.³ Uz to je na otok pritjecalo pučanstvo sa svih strana. iz Like, Podgorja, kvarnerskih i zadarskih otoka, te kopnenog zaleđa sjeverne Dalmacije.⁴ Apokaliptična vremena preživjelo je većinom pučanstvo grada Paga i sela Vlašića: prvi su se dotada i poslije zanimali uglavnom izradom soli, od koje su izvlačili vrlo škrta sredstva za život. Kada su Tatari prohujali našim krajevima, sredinom XIII. stoljeća, mnogi su stanovnici od straha napustili otok,⁵ što je bio još jedan val iseljavanja otoka.

Nadalje, sredinom XV. st. su zemlje Kolana bile, kaže, u posjedu Mletačke republike odnosno paške komune. Usljed nedostatka radne snage one su uglavnom ostajale neobrađene, neiskorištene, iako su mogle davati sredstva za održavanje tridesetak obitelji, one su donosile komuni cijelih 50 malih lira prihoda godišnje.⁶ Stoga paška komuna od Republike traži privolu za osnutak, bolje reći, obnovu sela. Njegovo pučanstvo je trebalo, tako je predviđeno, obrađivati zemlje uz davanje desetine prinosa, što je u ono doba predstavljalo pravu povlasticu. Kao poticaj za nastanjivanje svakoj obitelji je obećan jedan gonjaj zemlje za gradnju kuće i okućnice. To je bilo dopušteno, čini se, jedino obiteljima (1441.) koje su se doseljavale izvan otoka.⁷ U Ruićevo doba je Kolan nastanjivalo 37 obitelji s oko 200 duša, te je on zapravo bio najveće seosko naselje jurisdikcije.⁸ Poslije su tamošnje zemlje pokupovale uglavnom paške plemićke obitelji.

II.

1. Nezaobilazno je doticanje posjedovnih odnosa na otoku, odnosa obrađivača spram raznih gospodara tamošnjih zemalja. Naime, zemlje otoka bile su u rukama raznih vlasnika. Među inima su to bile Ninska biskupija, Zadarska nadbiskupija, te neke zadarske plemićke obitelji, koje su ih davale u zakup pod kolonatskim, kmetskim uvjetima. Podjelu crkvene desetine Ruić smješta u XI. stoljeće i o tome uvelike

---

Privilegiorum...; Znanstvena knjižnica u Zadru (ZKZ), Ms. 392, Frammenti storici ed altre memorie...; Ms 391, Notizie storiche della città di Pago; Ms 772/I, Delle riflessioni storiche sopra l'antico civile ed ecclesiastico dell'isola di Pago o sia Cissa.

2 Delle riflessioni storiche..., str. 73.

3 Isto, str. 76.

4 Blasone... list. 80, 84.

5 Osservazioni storiche..., 1. 41.

6 Delle riflessioni storiche..., str. 97.

7 Isto mjesto. Jedina stara obitelj bila je Oštarić.

8 Isto, str. 98.

raspravlja.⁹ Većina otoka je 1174. god., kaže, postala feudom mletačke obitelji Morosini, ali su mnoge zadarske i rapske obitelji dugo uživale posjed zemalja i pašnjaka na njemu.¹⁰ Svi stanovnici otoka koji su koristili solane, blago, nepokretnu ili pokretnu imovinu, bili su dužni vlasnicima podavati crkvi pravu desetinu,¹¹ kao i prije. Ti su nameti, kaže Ruić, bili na teret “radnog naroda” (popolo lavoratore).¹² Neko doba su njegova podavanja bila mala, lako podnošljiva: to se odnosi u prvom redu na kmetove (kolone) i pastire.¹³ Primjerice, Zadarska nadbiskupija izvlačila je desetinu od vina, žita i janjaca, koju je onda napola dijelila s paškim Kaptolom. Drugi zadarski posjednici nisu ispunjavali obvezu toj crkvenoj ustanovi, tvrdeći da je podmiruju zadarskom. Zbog toga je došlo do sporova 1445. i 1447. godine. Potonje godine Zadrani su bili prisiljeni na izvršavanje te obveze, izuzev davanja od dobivene soli. Tako je ostalo do propasti Republike.¹⁴

Kako se čini, paški je Kaptol imao pravo ubiranja crkvene desetine, ali se isplaćivanje te obveze svodilo na cijelu šesnaestinu od vina, žita i janjaca.¹⁵ Dio zemalja na otoku pripadalo je samostanu sv. Margarite, a bilo je i onih u Povoljani koje su bile u posjedu hospitala sv. Martina u Zadru (1444.).¹⁶ Dapače, neki su Karlobažani ondje posjedovali vinograde pa su onda slobodno trgovali dobivenim vinom.¹⁷ Nije, međutim, poznato čije vinograde i pod kojim uvjetima su obrađivali. Došavši u posjed otoka (1409.), Mlečani su navodno brinuli jedino, kako kažu, za boljitak njegova pučanstva kroz unaprjeđenje poljodjelstva i održavanja sigurnosti.¹⁸

A to su sprovodili dijelom i davanjem zemalja u nivel uz dobit-prihod u najmanjoj mjeri, kvotu koje ne navodi.

2. U uvodnom dijelu rada *Notizie storiche...*, nastalom 1763., Ruić za otok kazuje da je njegovo zemljište plodno i pogodno uzgoju svakog stabla, naravno, pod uvjetom da nije izloženo jakom vjetru, te sljedeće: “Dobro je opskrbljen izvornom vodom, uz dva jezera sa slatkom vodom i na svakom se koraku može naći izvor.”¹⁹ Pozivajući se na stare pisce (Negrija, Fosca, Fortisa), Ruić govori i o kavkoći otočkog zemljišta ističući njegovu valjanost za poljodjelsku proizvodnju. Međutim, kaže, nemirne prilike

---

⁹ Osservazioni storiche..., 1. 19; Delle riflessioni storiche..., str. 84–85.

¹⁰ Delle riflessioni storiche..., str. 78.

¹¹ Osservazioni storiche..., 1. 119–124.

¹² Isto, 1. 10.

¹³ Delle riflessioni storiche..., str. 73.

¹⁴ Osservazioni storiche..., 1. 130–131.

¹⁵ Isto, 1. 132.

¹⁶ Isto, 1. 109.

¹⁷ Isto, 1. 153.

¹⁸ Osservazioni storiche..., 1. 20.

¹⁹ Notizie storiche..., str. 3.

uzrokovale su njegovo zapuštanje, na štetu vlasnika i obrađivača. Naprotiv, oni kmetovi koji su uredno obrađivali zemlje otoka na području rapske jurisdikcije, svjesni da im one pružaju jedini izvor života, stjecali su prilične prinose. To se napose odnosi na Casku, Kolan i Slatine.²⁰

Ruić navodi, žalibože, samo jedan količinski podatak. Naime, na jednom mjestu kaže da je otok Pag u najboljim prigradama - godinama proizvodio 40 000, a u XVIII. stoljeću, pak, 30 000 barila vina.²¹ Držimo da je prava, redovita proizvodnja do njegova doba zapravo iznosila negdje između tih dvaju brojeva, kako to daju naslutiti neki drugi izvori. A to su onda bivali prilično veliki viškovi vina, koji su se mogli prodavati izvan otoka.

Naš povjesničar se dotiče i pašnjačkih pošta na otoku navodeći neke ugovore i propise glede njih.²² Točnije, Ruić svjedoči o pravu na pašnjake i obradu zemalja još 1244. godine, a potom navodi ugovor iz 1292. godine, kojim se određuju uvjeti korištenja gajeva i pašnjaka između Zadrana Vita Cedulinija i stanovnika sela Vlašića.²³ Budući da je blago "velik dio njegova uzdržavanja", pašnjaci su bili od doista velikog interesa za čitavo pučanstvo otoka. Pučani su Mlečanima dokazivali da su pašnjaci oduvijek bili zajednički, da je svatko mogao napasati blago gdje mu je najviše odgovaralo. Ako je tome već tako, neka onda i plemstvo plaća 350 zlatnih dukata godišnje.²⁴ Jer, Senat je 1453. odredio da svaka pošta bude podijeljena na 24 dijela, od kojih je njih 10 bilo podijeljeno plemstvu, a preostalih 14 pučanima; plemstvo nije bilo zadovoljno obvezom plaćanja srazmjerne ispaše.²⁵ Poslije su pučani tražili korekciju prava ispaše, što je onda, kaže, izazivalo brojne sporove i nezadovoljstvo obiju strana.

Prema njegovu navođenju, što djeluje nejasno, pastiri su nekad podlijegali davanju jednog janjca ili 20 denara vlasniku odnosno 2 solda po glavi sitnog blaga. Točnije, svako stado ovaca, bez obzira na brojnost, davalo je vlasniku (komuni) jedno janje ili 20 solda, kako je to uslijedilo na početku mletačke vladavine otokom.²⁶ On ne donosi druge relevantne podatke koji bi pobliže ukazivali na taj odnos, pa stoga i nije moguće davati nikakav sud. Kazuje, pak, da se tada pokušalo smanjiti ta davanja, ali se nije uspjelo. Navodi da je 1450. godine uslijedio veliki pomor blaga na otoku.²⁷ Pučani Paga su se, kaže, 1452. bunili protiv jednake podjele pašnjaka s plemstvom (izuzev Barbata) tvrdeći da oni posjeduju preko 30 000, a potonji tek 14 000 glava sitnog blaga, pretežno ovaca. Njima je doista trebala primjerena površina pašnjaka, ali, svejedno, njihovu zahtjevu nije

---

²⁰ Osservazioni storiche..., 1. 50.

²¹ Frammenti storici..., str. 3; Osservazioni storiche..., 1. 71.

²² Osservazioni storiche..., 1. 165.

²³ Isto, 1. 39; Legum..., str. 41.

²⁴ Osservazioni storiche..., 1. 145.

²⁵ Isto, 1. 154.

²⁶ Isto, 1. 145–146.

²⁷ Isto, 1. 133.

bilo udovoljeno.²⁸ Značajnije nam je, ipak, što je pritom zabilježen broj blaga. Ako je vjerovati podatku, ondje je u XV. st. znalo biti do 45 000 glava ovaca. Uz postojanje intenzivnog stočarstva, Ruić svjedoči da je u njegovo doba bilo bavljenja pčelarstvom te da je tamošnji med bivao malo slabije kakvoće od onog španjolskog.²⁹ Dapače, njegovom zaslugom doznajemo da je otok u njegovo doba, kao i prije, oskudijevao drvom jer su preostale šume pučanstvu bile od male koristi.

III.

Dugo se držalo da su Pažani počeli praviti sol na nagovor zadarskog biskupa Donata, početkom IX. stoljeća. Ruić se ne slaže s takvim mišljenjem pa ga nastoji pobiti. Naime, on ocjenjuje da je to uslijedilo daleko prije, jer se oslanjao na iskustva drugih te veliku potrebitost te djelatnosti svugdje gdje su za nju postojali uvjeti - more, pličine i sunčana razdoblja. Zacijelo su paški stanovnici u davnini sol nabavljali u Pugli, na Levantu i sjevernoj Africi, te su se onda odlučili na uspostavu "prirodne proizvodnje" soli u svojim uvalama. Tvrdi da je biskup Donat jamačno Pažane ponukao na unaprjeđenje dotadašnjeg proizvodnog postupka,³⁰ što bi moglo biti istinito. Ukazuje i na činjenicu da su uvale otoka previše blatnjave, stoga kadre proizvoditi sol slabije kakvoće. Solana je u XIV. st. bilo u mnogim paškim uvalama pa su otočani nekad proizvodili soli u tolikoj mjeri da su poslije osobne potrošnje ostajali veliki viškovi koji su onda prodavani po svim primorskim gradovima Dalmacije i u njihovu kopnenom zaleđu.³¹

Tako je bivalo prije dolaska otoka u vlast Mlečana. Pravljena sol je, poslije tvrdi, ukusna i dobra jer je postupak proizvodnje umješan i učinkovit. Ona je, zapravo, najbolji proizvod otoka.³² Navodno se, ako smo dobro razumjeli, već u X. st. ondje znalo proizvoditi 115 000 stara soli, koliko recimo i 1777. godine, dakle u njegovo doba.³³ Štoviše, on je upravo iz pravljenja soli pokušao izvesti i ime otoka.³⁴ Tamošnje solane bile su vlasništvo nekih paških i zadarskih plemićkih i građanskih obitelji, ali i paške komune. Kada je Otok došao u vlast Republike, onda su neke solane pripale njoj pa ih je ona iznajmljivala Pažanima, navodno, na vlastitu štetu, s neznomatnom javnom dobiti. Stoga je neke ubrzo prodala na javnoj dražbi.³⁵ No, još uvijek je priličan dio tamošnjih solana ostao u posjedu zadarske komore, ali su one uvijek bile, kaže, na sreću pašskog pučanstva,

---

²⁸ Isto, 1. 145, 152.

²⁹ Delle riflessioni, 1. 14.

³⁰ Isto, 1. 162.

³¹ Isto, 1. 163. Jednako tako kazuje da je kuga 1312. uvelike utjecala na djelovanje solana (Osservazioni storiche..., 1. 53).

³² Delle riflessioni..., 1. 162. Stoga se obara na pokušaj jednog paškog plemića da na Krku uspostavi solanu, jer bi to bilo pogubno za Pag (Osservazioni storiche..., 1. 166–167).

³³ Isto, 1. 163.

³⁴ Isto, 1. 78.

³⁵ Frammenti..., str. 20.

u posjedu bilo kojeg naslovnika.³⁶ Naime, vlasnici solana u paškoj uvali davali su komuni jedan star soli po kavedini,³⁷ a prodaja soli donosila je svim otočanima znatan dio sredstava za uzdržavanje. Ni ovaj navod Ruić ne obrazlaže detaljnije. Budući da su mnogi Zadrani još u XVIII. st. na Pagu posjedovali zemlje i solane, on drži da su stoga dužni obitavati u gradu Pagu.³⁸ Više od toga, on drži da vino i sol mogu tamošnjem pučanstvu priskrbiti blagostanje. Naravno, ako se njihovoj proizvodnji pristupa marljivo i racionalno. Spomenut ćemo da se nekoliko njegovih vijesti odnosi na pravo Ugarske na ondašnje solane (1378, 1381),³⁹ ali se ne upušta u detaljnije tumačenje navedenih dokumenata.

Živuci neprestano u blizini solana, Ruić se dobro upoznao s njihovim postupkom i problemima. Zbog toga se zauzima za njihovo unaprjeđenje. Kao javni službenik početkom 1802. godine on skrbi o promaknuću proizvodnje tamošnjih solana na privatnu i javnu korist. Zalaže se za veću cijenu soli te predlaže bolje uvjete i način proizvodnje. Tim prije što je bio uvjeren da se u solanama može proizvesti i prodavati daleko više soli. Za potvrdu svoga stava podastire novoj, austrijskoj vlasti statističke podatke o proizvodnji solana u razdoblju od 1782. do 1802. godine, kada se godišnje prosječno pravilo 5 436 moda soli.⁴⁰ Sljedeće godine podnosi pravo izvješće o stanju paških solana. Uz ostalo u njemu kazuje da su bile čišćene odnosno uređivane 1744. i 1794. godine, dakle svakih pedeset godina.⁴¹ Dalje raspravlja o prijevozu soli do skladišta, sporu između vlasnika nekih solana. Njegov projekt vlasti nisu prihvatile pa se stoga, istom svrhom 21. srpnja 1806. god. obraćao i generalnom providuru Dalmacije Vicku Dandolu.⁴² Iz toga se vidi da neke "pertinenze" nisu bile aktivne 12 godina, zapravo od 1794. godine.⁴³ Sve ukazuje da je on uvelike poznao djelovanje i probleme paških solana, ali i to da strane vlasti nisu nimalo marile o njima, unatoč njihovu velikom značenju za život pučanstva.⁴⁴ Jednako tako je Ruić 11. svibnja 1803. Dvorskoj komisiji u Zadru podnio izvješće o pravima na ribolov paškoga pučanstva, iz kojega proizlazi da se njima tada zanimaju isključivo oni koji nisu zaokupljeni zemljoradnjom i radom na solanama.⁴⁵

---

³⁶ Isto, str. 21–22.

³⁷ Isto, str. 29; *Delle riflessioni...*, 1. 161.

³⁸ *Osservazioni storiche...*, 1. 164.

³⁹ Isto, 1. 73.

⁴⁰ PAZd, *Miscellanea*, svežanj 63, poz. 1, 1. 390–391, 399, 441–447.

⁴¹ Isto, 1. 453. To je vlasnike prve godine stajalo 28 000, a potonje pak 988 mletačkih lira (Isto, 1. 190).

⁴² Isto, 1. 488.

⁴³ Isto, 1. 494, 503.

⁴⁴ Isto, svež. 64, poz. 2, 1. 725–726.

⁴⁵ Isto, svež. 63, poz. 1, 1. 635–637.

IV.

Mlečani su dugo kupovali sol od Pažana da bi je potom najvećim dijelom preprodavali u Romagni i Sottoventu, dakle na jadranskoj obali Apeninskog poluotoka. Zapravo, u XIV. st. oni otkupljuju polovicu ondje proizvedene soli, dok druga polovica ostaje vlasnicima odnosno komuni, koja se mogla prodati bilo gdje, uz isplatu dacija od 5 dukata (komuni) za svakih 100 moda soli. Prema ugovoru iz 1352. god., sklopljenom između komuna Paga i Mletaka, određeno je da se sva kupljena sol, preostala iz prethodnih godina, podijeli na dva jednaka dijela kojima je pojedina strana mogla slobodno raspolagati.⁴⁶ Ako se sol plaćala izvan otoka, podlijegala je, naravno, stanovitom daciju. Svoj dio soli paški su solanari prodavali po ostatku Dalmacije, ali i na suprotnoj obali Jadrana.

Godine 1446. se pomišljalo na uspostavu luke u Košljunu radi što prikladnijeg ukrcaja soli i komuniciranja s drugim lukama, jer se željelo unaprijediti tu trgovinu.⁴⁷ Ruić tvrdi da je upravo sol pružala pretežna sredstva za uzdržavanje paškog pučanstva, pa je stoga bilo neophodno da se ona što više proizvodi i prodaje. Nije bio sklon izgradnji luke u Košljunu jer je držao da je ona predaleko od solana, tim prije što se, kaže, najveći dio raspoložive soli izvezio u Karlobag, Senj, Bakar, Rijeku i Obrovac, a manji u Jakin (Marche).⁴⁸ Bio je, pak, zagovornikom uspostave nove luke na onom mjestu odakle će biti najlakše komunicirati s Podgorjem, a što će, ujedno, pružati što veću sigurnost pomorcima.⁴⁹ Čini se da su Pažani prije i za Mlečana solju najviše trgovali s Karlobažanima. Kada je, kao i 1449., vladala Karlobagom kuga, onda se ta trgovina odvijala preko Tristenice.⁵⁰ Ruić ističe problem ukrcaja soli na brodove koji su je 1352. odvezili u Mletke, te o angažiranju ratne galije (1430.) s ciljem sprječavanja njena zahuktala krijumčarenja, kada su skupine razbojnika izvan otoka znale napadati stada i krasti sol.⁵¹ Dapače, dotiče i problem plaćanja tridesetine na uvezenu robu jer je dotada, kaže, njoj bila podvrgnuta jedino izvezena roba, sol i neki poljodjelski proizvodi.⁵² Kao novost spominje da se u neko doba strano vino na otoku prodavalo slobodno, ali da ono domaće svejedno uživa prednost. Pažani su, pak, izvozili vino jedino uz naplatu nameta. Jednako je bilo s voćem koje se prodavalo izvan otoka,⁵³ a bilo je ondje i drugih nepogodnosti koje su krnjile slobodu trgovine i prijetile opasnošću od najveće korupcije (XV. st.).

---

⁴⁶ Delle riflessioni..., 1. 133, 163; Ruić spominje izuzimanje iz uporabe slabih soldnih mjera. Pored moda je u njegovo doba, a i prije, ondje rabljena mjera kalatar koja je sadržavala 11 običnih libri dok je "calatro decalato" težio 10 velikih libri. Dvadeset šest velikih libri tvorilo je ¼ kvarte rabljene u Pagu (Isto, 1. 93, 95) za mjerenje žita.

⁴⁷ Isto, 1. 133.

⁴⁸ Isto, 1. 125.

⁴⁹ Isto, 1. 125–126.

⁵⁰ Isto, 1. 110, 134.

⁵¹ Isto, 1. 68, 71.

⁵² Isto, 1. 81.

⁵³ Isto, 1. 182.

V.

Već je napomenuto da je Ruić austrijske vlasti izvijestio o pravu na ribolov paškog pučanstva. Uz to on navodi da je još 1460. godine mletačka vlast na nekim mjestima na otoku i u njegovom akvatoriju zabranila lov divljači odnosno ribolov.⁵⁴ Njegovom zaslugom doznajemo da je pučanstvo Ćaske već tada obavljalo tunolov,⁵⁵ što povjesničari našeg ribarstva nisu znali. Isto tako je u uvali Zrće kod Novalje (Zerchie) dugo vremena postojao ribnjak (peschiera) čije korištenje je tek u XVIII. st. podlijegalo plaćanju stanovitog nameta vlastima.⁵⁶ Tu se jamačno radilo o ribogojilištu, a ne lovištu ribe, ali nismo saznali o kojoj ribi se radilo.

VI.

Konačno, nedostatak jačih i stalnih tekućih voda Pažanima nije pružao mogućnost gradnje većih vodenica. A meljava žita bila je nasušna potreba. Postojeći mlinovi nisu ni izdaleka zadovoljavali potrebe otočkog pučanstva. Stoga je Ruić pokušao dati obol rješavanju tog problema, izumom odnosno uspostavom mlina za žito na pogon vjetra, vjetrenjače. Naime, oslonivši se na neka iskustva Italije i Francuske, izradio je nacrt jednog takvog mlina čiji je kapacitet trebao biti osam moda žita u jednom satu rada.⁵⁷ Međutim, nije poznato je li ta njegova korisna zamisao bila ikad ostvarena. Ipak, značajno je to da je upravo on bio taj koji je svoje umne sposobnosti stavio u službu rješavanja jednog važnog gospodarskog problema otoka Paga.

VII.

Prema tome, u svojstvu gradskog bilježnika i funkcionara naš Ruić dolazi u doticaj s gospodarskim problemima grada i otoka, pa kao učen čovjek daje obol njihovu rješavanju. Kao povjesničar on ih uočava i izlaže javnosti. Stalno ističe značenje solarstva i poljodjelstva kao poglavitih izvora života otočkog pučanstva. Pri tome se ponaša kao istinski fiziokrat kojemu je to dopunsko zanimanje. Od posebnog značaja su neki statistički podaci otočke poljodjelske i solarske proizvodnje, te broja blaga. Moguće je da u njegovim navodima ima pogrešaka, ali su oni svejedno od velikog značenja. Sve ovo jasno ukazuje na njegovo izvanredno zanimanje i poznavanje gospodarstva otoka u prošlosti, napose u njegovo doba, što zaslužuje našu pozornost i usrdnu zahvalnost.

---

⁵⁴ Isto, I. 182–183.

⁵⁵ Isto, I. 166.

⁵⁶ Isto, I. 122.

⁵⁷ Frammenti storici..., str. 67–68.

Šime PERIČIĆ: THE ECONOMIC ELEMENT IN THE WORK OF
MARKO LAURO RUIĆ

Summary

The city notary and the officer in charge of certain duties in Pag, its historian M. L. Ruić, could not naturally ignore the economic currents within the city and on the island. Even a cursory reading of his preserved manuscripts offers some indications of the then contemporary development of the economy on the island, primarily within its administrative center. It is precisely his information about agriculture, stock-raising, fishing and the production and sale of salt that are the author's focus of interest in this article. The reason for this is that theses supplement existing knowledge about the development of the economy in this locality throughout the centuries.

Key words: the island of Pag, the city of Pag, agriculture, salt-production, fishing, trade.

